

УДК 303.094.5:328.123:351

В. В. СИЧОВА

МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ (1991 – 2012 рр.)

Визначено модель впливу інституту політичної опозиції на державне управління в Україні на підставі розробленої автором методики розрахунку рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління. Проаналізовано вплив даної моделі взаємодії на державноуправлінський процес і соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: інститут політичної опозиції, державне управління, рівень впливу, модель впливу.

In the article was given determination the model of influencing of the institute of political opposition on public administration in Ukraine on the basis of designed by an author method of computation of level of influence of the institute of political opposition on. Have been analysed influence of this model interaction on a process of public administration and socio-economic development of country.

Key words: institute of political opposition, public administration, influence's level, model of influence.

В умовах трансформації українського суспільства, розбудови демократичної, соціальної, правової держави відбулися зміни в державному управлінні, що обумовили виникнення та структурне оформлення в Україні політичної опозиції. Ротація правлячої та опозиційної політичних еліт на національному й регіональному рівнях у 2004 – 2010 рр., диспаритет і коабітація з непритаманною для розвинених європейських країн конфронтацією між політичною опозицією, президентом та урядом/парламентською більшістю (в 2006 – 2007 рр.), Прем'єр-міністром і Головою держави (у 2007 – поч. 2010 р.) впливають на характер державного управління. Вищезазначене обумовлює актуальність проблеми впливу інституту політичної опозиції на якісний склад і дієздатність уряду, кадрів державного управління, а особливо на спадкоємність і стабільність усього процесу державного управління.

Теоретико-методологічне підґрунтя статті складають роботи, які аналізують: співвідношення політичного керівництва та державного управління (В. Голубь, О. Крюков, М. Пірен, С. Телешун); систему стримувань і противаг (Е. Афонін, О. Радченко, В. Ребкало, В. Шахов); характер взаємодії парламентської опозиції з урядом (З. Зогова, О. Кукуруз, С. Мейнуорінг, М. Михальченко, К. Пономарьов, А. Степан, Л. Тимофєєва, С. Хантингтон, К. Ясперс), а також парламентської більшості та меншості (Л. Гонюкова, Ю. Древаль, В. Журавський, А. Лейпхарт, Н. Мосюкова, Р. Павленко, К. Ясперс); діяльність політичної опозиції (В. Баштанник, О. Воскресенський, А. Джунов, Г. Зеленько, О. Петренко, І. Рейтерович); моделі політичної опозиції (Р. Даль, Г. Іонеску, О. Кіркхаймер, С. Колінські, Х. Лінц, І. Мадаріага, Г. Оберройтер та на пострадянському просторі – С. Бондар, І. Варзар, Н. Вінничук, Г. Гаврилов,

В. Гельман, Г. Змановський, У. Кириєнко, Д. Ковриженко, Л. Кормич, Л. Маймескулов, Д. Макеєв, В. Пешков, І. Поліщук, С. Поршаков, Ю. Розенфельд, Ф. Рудич, С. Рябов, Г. Сасенко, А. Саприкін, С. Сергєєв, О. Совгіря, О. Циганков, Л. Червона, В. Якушик); проблеми формування та інституалізації української опозиції (А. Колодій, І. Курас, І. Павленко, К. Савицький); засоби підвищення ефективності державного управління (В. Авер'янов, С. Андрєєв, Г. Агаманчук, Р. Дарендорф, В. Дзюндзюк, Л. Козер, С. Ліпсет, Н. Мельгтохова, Н. Нижник, Г. Одінцова, В. Олуйко, Ю. Сурмін, А. Турен, І. Черленяк). Разом із тим поза увагою вчених залишається дослідження моделі впливу інституту політичної опозиції на державне управління (як інститут та систему державних органів) в Україні, що обумовлює наукову актуальність проблеми.

Метою роботи є представлення методики розрахунку рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління та визначення моделі відповідного впливу в Україні.

Демократизація державного управління стала умовою для виникнення та організаційного оформлення політичної опозиції. Перебування України на етапі трансформації приводить до перманентних змін чинників, які обумовлюють рівень впливу політичної опозиції на державне управління. Так, форма правління змінювалася чотири рази: з формально змішаної, фактично президентської республіки (до 1996 р.) на президентсько-парламентську республіку (з 1996 р.); на парламентсько-президентську республіку (з 01.01.2006 р.); на президентсько-парламентську республіку (з 30.09.2010 р.).

У свою чергу, розроблення законопроектів про політичну/парламентську опозицію, спрямованих на інституалізацію останньої, об'єктивно штовхало владу до реформування системи державного управління. Ураховуючи часткову інституалізацію політичної опозиції (2001/2002 р.), можна виділити п'ять періодів взаємодії політичної опозиції та уряду: 1990/1991 – 1996 рр., 1996 – 2000/2001 рр., 2001/2002 – кін. 2005 рр., 01.01.2006 – 30.09.2010 рр.; 30.09.2010 – по теперішній час. Модель взаємодії політичної опозиції з урядом протягом усіх двадцяти років незалежності можна вважати конфронтаційною.

Виборча система також зазнала змін: з мажоритарної на пропорційно-мажоритарну (в 1998 р.), на пропорційну (2006 р.), на пропорційно-мажоритарну на виборах до місцевих органів влади (2010 р.), а також до Верховної Ради України (2012 р.), що не могло не вплинути на взаємодію інституту політичної опозиції та державного управління. Характер відносин між парламентською більшістю та опозицією, структурними складовими останньої, Президентом та парламентською більшістю / Прем'єр-міністром в умовах коабітації засвідчили суттєві відмінності української моделі впливу інституту політичної опозиції на державне управління від моделей відповідного впливу в провідних демократичних країнах Європи.

Для з'ясування рівня впливу політичної опозиції на державне управління, було застосовано метод експертних оцінок за 5-ти бальною шкалою [-2; -1; 0; 1; 2], де бали означають: “-2” – сильний негативний вплив, “-1” – незначний негативний вплив, “0” – відсутність впливу, “1” – незначний позитивний вплив, “2” – сильний позитивний вплив. Спираючись на складові (загалом їх 70) основних функцій державного управління [6, с. 58–62], було проаналізовано, як політична опозиція впливає на планування, організацію, мотивацію, контроль в Україні за кожного окремого з

наступних (1–11) чинника: 1) особливості характеру опозиції в 1991 – 1994 рр.; 2) особливості характеру опозиції в 1995 – 1999 рр.; 3) багатопартійна система з розрізненою парламентською опозицією; 4) багатопартійна система з об'єднаною одновекторною опозицією; 5) багатопартійна система з об'єднаною різновекторною парламентською опозицією; 6) президентсько-парламентська система правління, за умов, коли президент уособлює більшість парламенту; 7) президентсько-парламентська система правління за умов, коли президент уособлює меншість парламенту; 8) парламентсько-президентська система правління, за умов, коли президент уособлює більшість парламенту; 9) парламентсько-президентська система правління, коли президент уособлює меншість парламенту; 10) унітарний територіальний устрій; 11) особливості характеру опозиції у 2007 – 2009 рр. Суму балів по кожній функції державного управління було поділено на кількість складових за такою формулою:

$$B = \frac{\sum_{i=1}^n B_i}{n},$$

де B – вплив інституту політичної опозиції (ІПО) на державне управління (ДУ); B_i – вплив ІПО (в балах) на окрему складову функції ДУ; n – кількість складових елементів.

Так було визначено вплив (B) інституту політичної опозиції на державне управління.

У період з 1990/1991 до 1996 рр. демократизація системи державного управління сприяла легалізації де-факто політичної опозиції, яка намагалася очолити процес модернізації. Не маючи чіткої моделі соціальної та економічної політики, опозиція обмежилася критикою ринкових реформ, що їх проводила влада. З 1992 р. до 1994 р. існування інституту представників Президента України в регіонах призвело до підпорядкування главі держави вертикалі органів місцевої виконавчої влади та складання такої комбінації чинників/умов впливу інституту політичної опозиції на державне управління: президент уособлював парламентську меншість, хоча уряд не формувався в партійний спосіб, а більшість розрізнених парламентських фракцій була опозиційно налаштованою до президента та уряду. Рівень впливу політичної опозиції на державне управління у той час був зовсім незначним ($B=0,5$) (рис. 1).

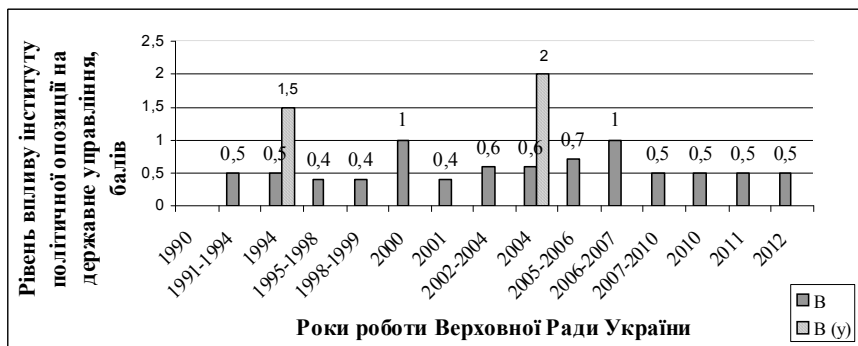

Рис. 1. Вплив інституту політичної опозиції на державне управління України

Представляється, що саме через такий низький рівень впливу політичної опозиції на державне управління, відсутність дієвої альтернативи, економічна криза в Україні затягнулася до 1999 р. й набула характеру некерованості. Українські політики 1990-х рр. були далекими від розуміння соціальних механізмів реформ. Влада проводила реформи без реальної протидії, розглядаючи загострення соціальних проблем лише як прикру перешкоду реалізації “прогресивних” макроекономічних задумів. Так, уряд України не розробив чіткої, розміченої в часі програми кардинальної ринкової трансформації економіки та інших сфер суспільства. У свідомості керівників держави командно-адміністративні методи переважали над ринковими, економічні показники – над соціальними. В умовах демократично-авторитарного режиму, нерозвиненості громадянського суспільства, відсутності дієвої конструктивної опозиції, по суті, у соціальній сфері України реалізувалися лише побічні наслідки асоціальних реформ економіки.

Активізація опозиційної парламентської більшості та позапарламентської опозиції привела до дострокових президентських і парламентських виборів у 1994 р., що дозволяє вважати вплив політичної опозиції на державне управління умовно як “дуже значний”, але несильний, бо політична опозиція не була інституалізованою. Такий стрибок впливу інституту політичної опозиції на державне управління підштовхнув Президента та Уряд, по суті, сформований ним, до проведення з 1994 р. економічної політики під назвою “Шляхом радикальних економічних реформ”. Хоча вона орієнтувалася не на конкретні економічні суб’єкти, а на економічні показники, на структуру економіки, яка не була адекватною ринковим механізмам [3].

Одним із критеріїв ефективності державного управління можна вважати темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). Безумовно, ВВП – складний, інтегральний показник, на який впливають як внутрішні чинники (соціально-економічні, політичні), так і тенденції розвитку світової економіки. Водночас не можна залишати поза увагою залежність державноуправлінських процесів від діяльності опозиції. Варто зазначити, що збільшення рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління в 1994 р. позначилося на результативності останнього. Певним чином про це свідчать темпи зростання ВВП, які перестали стрімко знижуватися з -12 % у 1995 р. до -10 % у 1996 р., на відміну від періоду з 1990 до 1994 р., де темпи зростання ВВП падали, відповідно, з -4 % до -23 % [2] (рис. 2).

Рис. 2. Результати впливу інституту політичної опозиції на державне управління України на прикладі темпів зросту ВВП (1990 – 2012 рр.)

Посилення виконавчої вертикалі (1996 – 2001 рр.), створення неопатримональної системи влади, закріплене Конституцією України формування уряду в позапартійний спосіб (фактично – Президентом), відсутність зобов'язань у Кабінета Міністрів України щодо розроблення та внесення власної програми діяльності на обговорення парламенту, мажоритарна виборча система, яка зменшувала вплив опозиції, ускладнювали наповненість змістом діяльності останньої. Оскільки президент представляв парламентську більшість, а парламентська опозиція була розрізною, різновекторною, неструктурованою, то рівень впливу політичної опозиції на державне управління зменшився до зовсім незначного ($B=0,4$).

За умов зтяжної соціально-економічної кризи пропорційна складова змішаної виборчої системи в 1998 р. сприяла збільшенню представництва й структурованості парламентської опозиції. Остання представляла собою ліву одновекторну опозиційну до президента парламентську більшість у Верховній Раді у 1998-1999 рр. і негативно впливала на такі функції державного управління, як планування, організація, мотивація. Враховуючи президентсько-парламентську форму правління, формування уряду в позапартійний спосіб, неналежність президента до будь-якої політичної сили, можна зазначити, що досить значний деструктивний вплив парламентської опозиції на державне управління соціально-економічним розвитком зменшувався за рахунок дії інших чинників впливу. Тож розрахунки рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління виявили його як позитивний, хоча й зовсім незначний ($B=0,4$).

У період тривалої соціально-економічної кризи (протягом 1990 – 1999 рр.) реальні грошові доходи людей знизилися в 4,4 рази, реальна заробітна плата – у 4, пенсія – у 6,5 рази. Темпи зниження доходів населення були швидшими, ніж падіння ВВП, який зменшився у 2,5 рази [5; 7]. Представляється, що через низький рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління, відсутність альтернативи обраній владою моделі соціально-економічного розвитку, динаміка зростання ВВП з 1995 до 2000 р. була від'ємною [2].

Нами виявлено зв'язок між зміною рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління та результативністю останнього, індикатором чого можна вважати темпи зростання ВВП. Розрахунки лінійного коефіцієнту кореляції між рівнем впливу інституту політичної опозиції на державне управління та динамікою темпів зростання ВВП в Україні здійснювалися за формулою:

$$r_{xy} = \frac{n \sum (x_i \cdot y_i) - \sum x_i \cdot \sum y_i}{\sqrt{(n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2) \cdot (n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2)}}$$

де r_{xy} – коефіцієнт кореляції; x_i – рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління у i -тому році; y_i – динаміка темпів зростання ВВП у % до попереднього року; i – роки; n – кількість складових елементів.

Виявлено, що лінійний коефіцієнт кореляції (r) між динамікою темпів зростання ВВП та рівнем впливу інституту політичної опозиції на державне управління в Україні становить $r_0=0,5$, що свідчить про наявність між ними помітного зв'язку (за шкалою Чеддока) [1, с.79 – 80, 82 – 83]. Абстрагуючись від низки параметрів, що

дещо спрощує реальний механізм зв'язку, можна припустити існування “зовнішнього лагу опозиційного впливу”, що є складовою зовнішнього лагу (тобто проміжку часу з моменту ухвалення рішення урядом щодо тієї або іншої міри економічної політики до появи її результатів). Тож під *зовнішнім лагом опозиційного впливу* ми розуміємо проміжок часу з моменту зміни рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління (в т.ч. й на державне управління економічним розвитком), до отримання певних результатів. Представляється, що зовнішній лаг опозиційного впливу в Україні складає півроку – один рік, тобто зміни рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління відчуються на результативності останнього протягом поточного року.

Рівень впливу опозиції на державне управління збільшився до незначного позитивного ($B=1$) у 2000 р., коли парламентська меншість, яку тоді уособлював Президент, перетворилася на парламентську більшість і здійснила Оксамитову революцію (лютий 2000 р.) у Верховній Раді. Водночас суттєве збільшення позитивного впливу політичної опозиції на державне управління, позначилося на темпах зростання ВВП, які з $-0,5\%$ у 1999 р. зросли до 6% в 2000 р., до 9% в 2001 р. За оцінками С. Корабліна, показники економічного зростання України у 2001 р. були найвищими з поміж усіх постсоціалістичних економік країн Європи й СНД [4].

У 2001 р. парламентська більшість, по суті, перетворилася на антиурядову квазіопозицію: маючи своїх представників в уряді, вона була опозиційно налаштована до Прем'єр-міністра. Її діяльність за відсутності потужної конструктивної опозиції зменшувала позитивний рівень впливу опозиції на державне управління до зовсім незначного ($B=0,4$). Це, у свою чергу, певною мірою негативно позначилося на темпах росту ВВП, які стали вдвічі меншими: з 9% у 2001 р. до 4% у 2002 р. [2].

Прагнення політичної опозиції встановити нову модель відносин із державними органами влади на підставі окремого закону про політичну опозицію завершилося її частковою інституалізацією: Закон України “Про політичні партії” (2001 р.). Формування уряду у 2002 – січень 2005 рр. де-факто у партійний спосіб сприяло піднесенню статусу парламенту, парламентської більшості. Організаційне оформлення парламентської опозиції у 2002 р., отримання нею важелів впливу (керівництво парламентськими комітетами) на державноуправлінські процеси перетворило її на рушійну силу модернізації системи державного управління (2002 – 2004 рр.). Об'єднання у її складі різновекторних фракцій, навіть за президентсько-парламентської республіки, коли президент уособлював парламентську більшість, дещо збільшило рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління до майже незначного позитивного ($B=0,6$), а вже у листопаді-грудні 2004 р. – умовно до сильного ($B(y)=2$).

Саме завдяки діяльності опозиції почалося реформування соціальної політики, зокрема, запровадження нової системи соціальних стандартів на основі прожиткового мінімуму. Ледь відчутне збільшення рівня впливу опозиції на державне управління в межах зовсім незначного позитивного ($B=0,6$) у 2002 р. суттєво позначилося на динаміці ВВП, темпи зростання якого збільшилися удвічі з 4% у 2002 р. до 8% у 2003 р. та $12,5\%$ у 2004 р. [2]. Це підтверджує існування

помітного зв'язку між покращанням результативності державного управління та зростанням рівня впливу інституту політичної опозиції на останнє з зовнішнім лагом у один рік.

Діяльність парламентської опозиції призвела до зміни політико-управлінської еліти (у 2005 р.), стала каталізатором трансформації форми правління з президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки. Уособлення президентом парламентської більшості, яка обирала прем'єр-міністра й формувала уряд, навіть за розрізненості парламентської опозиції у 2005 р. збільшило проти 2002 – 2004 рр. рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління до майже незначного ($B=0,7$), хоча зменшило його, у порівнянні з листопадом-груднем 2004 р.

З одного боку, різке підвищення впливу парламентської опозиції умовно до “сильного” у 2004 р. негативно позначилися на державному управлінні. Це віддзеркалила динаміка ВВП: відбулося різке падіння (у п'ять разів) темпів його зростання з 12,5 % у 2004 р. до 2,5 % у 2005 р. З іншого – вже у 2006 р. збільшилися темпи зростання ВВП до 7 % [2].

З січня 2006 р. уряд перетворився на офіційний центр державної політики, що сфокусувало на ньому вістря опозиційної критики. Демократизація державного управління сприяла збільшенню впливу політичної опозиції на прийняття управлінських рішень, особливо на регіональному рівні. Разом із тим, запровадження пропорційної виборчої системи в 2006 р., надаючи можливість опозиції залучитися до державноуправлінської діяльності, за парламентсько-президентської форми правління спричинило нову рису державного управління в Україні – коабітацію. Протистояння між президентом та урядом, що не є характерне для провідних країн Європи, зменшувало відповідальність парламентської опозиції, яка частіше вдавалася до популізму. За коабітації кожен з трьох центрів прийняття політичних рішень (президент, уряд, опозиція) пропонував власну модель соціально-економічного розвитку. За парламентсько-президентської республіки, коли Президент України уособлював парламентську опозицію, що об'єднала різновекторні фракції, рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління збільшився до незначного позитивного ($B=1$). Попри всі складності взаємодії парламентської опозиції та уряду така ситуація позитивно відбилася на результативності державного управління, про що свідчить певне зростання темпів ВВП на 7,5 % у 2007 р., порівняно з 7 % у 2006 р. [2].

Відчутний вплив парламентської опозиції на формування та реалізацію соціально-економічної політики призвів до політизації бюджетного процесу з 2004 р. Опозиційні фракції традиційно утримувалися від голосування за бюджети, наполягаючи на збільшенні соціальної складової основних фінансових документів країни. Найбільший вплив на формування та реалізацію соціально-економічної політики парламентська опозиція мала в період з 1998 до 2006 р.: у 1998 – 2001 рр. – деструктивний, а в 2002 – 2006 рр. – конструктивний.

Специфічні відносини між центрами влади склалися в 2007 – 2010 рр. так: в умовах парламентсько-президентської республіки президент, уособлюючи парламентську коаліцію (яка кількісно майже дорівнювала парламентській опозиції,

що була об'єднанням різновекторних фракцій), знаходився в протистоянні до Прем'єр-міністра. За таких умов рівень впливу інституту політичної опозиції на державне управління зменшився до зовсім незначного ($B=0,5$). Це негативно впливало як на всі функції державного управління, так і на результативність державного управління в цілому вже у 2008 р. Про це свідчить динаміка ВВП, темпи зростання якого впали втричі з 7,5 % у 2007 р. до 2,5 % у 2008 р. За таких складних умов здійснення державного управління Україна не справилася з викликами світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., показала найбільше падіння річних темпів росту ВВП з 2,5 % у 2008 р. до -15 % у 2009 р. [2]. Представляється, що у негативній динаміці державного управління, зокрема, простежується й прояв зовнішнього лагу опозиційного впливу.

Після президентських виборів у 2010 р. вплив інституту політичної опозиції на державне управління формально не змінився, залишившись на рівні зовсім незначного позитивного ($B=0,5$). Проте зникло протистояння між Президентом та Прем'єр-міністром, змінився формат і характер парламентської опозиції (розрізнена, що складається з фракцій БЮТ, НУ-НС). Також суттєве значення мала зміна форми правління з парламентсько-президентської на президентсько-парламентську (з 30.09.2010 р.) з поверненням великих повноважень президента. Відсутність деструктивного тиску парламентської опозиції при її зовсім незначному позитивному впливі на державне управління сприяло покращенню результативності останнього, що відобразило піднесення темпів зростання ВВП: з -15 % (у 2009 р.) до 2,5 % у 2010 р. [2].

Рівень впливу інституту політичної опозиції залишається зовсім незначним ($B=0,5$) й до сьогодні: за умов президентсько-парламентської республіки, позбавлення парламенту повноважень формувати уряд, уособленням президентом парламентської більшості, розрізненості парламентської опозиції.

Таким чином, тривалі, докорінні трансформаційні зміни в Україні призводили до частих змін рівня впливу інституту політичної опозиції на державне управління за 1991 – 2012 рр., що обумовило специфіку управлінської моделі впливу інституту політичної опозиції на державне управління. Останню можна визначити як *модель імпульсного (мінливого) ситуативного впливу*. Це, у свою чергу, ускладнює соціально-економічний розвиток України. Проведені розрахунки свідчать, що для України зовнішній лаг опозиційного впливу складає півроку – один рік, тобто суспільний розвиток більше обумовлений характером взаємодії інституту політичної опозиції та державного управління, ніж у розвинених демократичних країнах.

Література:

1. *Балинова В. С.* Статистика в вопросах и ответах : [учеб. пособ.] / В. С. Балинова. – М. : ТК. Велби ; Проспект, 2004. – 344 с.
2. Динаміка ВВП України в процентах в 1990 – 2009 годах. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
3. *Жаліло Я. А.* Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах : [монографія] / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 1998. – 144 с. – (Серія “Економічні стратегії”. – Вип. 6).

4. *Кораблін С.* Інфляція / С. Кораблін // Дзеркало тижня. Україна. – 2002. – № 9 (384). – 8–15 берез.
5. *Мельничук В.* Національна стратегія в економіці України / В. Мельничук // Національна ідея – відповідь на виклик часу : матеріали наук. конф. (Пуца-Озерна, 23-24 березня 2001 р.). – Режим доступу : http://www.varianty.org.ua/National_idea/Melnichuk.htm.
6. *Одінцова Г. С.* Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / Г. С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова. – К. : ВД “Професіонал”, 2008. – 288 с.
7. Стратегії розвитку України: теорія і практика / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.

Надійшла до редколегії 18.04.2012 р.

УДК 351

С. В. СТЕПАНЕНКО

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Розглянуто взаємопов'язані питання екологічної безпеки та сталого розвитку. Проаналізовано стратегічні підходи до формування і реалізації державної інноваційної політики в Україні.

Ключові слова: економіка знань, сталий розвиток, стратегія розвитку, інноваційна спрямованість, інвестиційна привабливість.

Considers the interrelated issues of environmental security and sustainable development. Also analyzes the strategic approaches to development and implementation of national innovation policy in Ukraine.

Key words: knowledge-based economy, sustainable development, strategy development, innovation orientation, investment attractiveness.

Характерною ознакою минулого століття було прагнення людства до забезпечення економічного і технологічного розвитку. Успіх вимірювався переважно зростанням валового внутрішнього продукту. Вважалося, що це автоматично приведе до добробуту і значного підвищення рівня життя людей.

Такий прогрес майже завжди забезпечувався за рахунок нещадної експлуатації та збіднення навколишнього середовища, експансії “закона джунглів” – хто сильніший, той і виживе. Такі нероздільні сфери, як економіка довкілля та суспільні інститути функціонували ізолювано одна від одної. Почала руйнуватись сама природна основа існування та внутрішнього світу людини. Суспільство такого типу